Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
EVGENIEGO TANCHEVA
przedstawiona w dniu 15 lipca 2021 r.[1]

Sprawa C-725/19

IO
przeciwko
Impuls Leasing România IFN SA

[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Judecătoria Sectorului 2 București (sąd pierwszej instancji dla rejonu 2 w Bukareszcie, Rumunia)]

Odesłanie prejudycjalne – Dyrektywa 93/13/EWG – Nieuczciwe warunki w umowach konsumenckich – Artykuł 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 – Zasada skuteczności – Postępowanie egzekucyjne – Przepisy krajowe stojące na przeszkodzie zbadaniu uczciwości warunków umownych przez sąd, do którego wniesiono powództwo przeciwegzekucyjne – Istnienie odrębnego powództwa

I. Wprowadzenie

1. Niniejszy wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Judecătoria Sectorului 2 București (sąd pierwszej instancji dla rejonu 2 w Bukareszcie, Rumunia) dotyczy wykładni dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich[2]. Złożono go w ramach postępowania egzekucyjnego prowadzonego na podstawie umowy leasingu stanowiącej tytuł egzekucyjny.

2. W niniejszej sprawie zasadniczą kwestią jest ustalenie, czy art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 stoją na przeszkodzie przepisom krajowym, które nie dopuszczają, by sąd krajowy, przed którym toczy się postępowanie w sprawie sprzeciwu konsumenta wobec egzekucji, badał z urzędu lub na wniosek konsumenta, czy warunki umowy są nieuczciwe, ponieważ zgodnie z prawem krajowym konsument ma możliwość wniesienia odrębnego powództwa, w ramach którego umowa może zostać zbadana pod kątem ewentualnego nieuczciwego charakteru zawartych w niej warunków.

3. Trybunał rozpatruje niniejszą sprawę równolegle z czterema innymi (C-600/19, C-693/19, C-831/19 i C-869/19), w przedmiocie których w dniu wydania niniejszej opinii także przedstawiam swoje opinie. Sprawy te wywodzą się z hiszpańskich i włoskich wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym i dotyczą również podobnych i potencjalnie

[1] Język oryginału: angielski.
[2] Dz.U. 1993, L 95, s. 29.

delikatnych kwestii związanych z zakresem obowiązku badania przez sąd krajowy z urzędu uczciwości warunków umownych zgodnie z orzecznictwem Trybunału w przedmiocie wykładni dyrektywy 93/13 oraz związku z systemami krajowego prawa procesowego.

4. Niniejsza sprawa stanowi zatem dla Trybunału okazję do rozwinięcia orzecznictwa dotyczącego kontroli sądowej nieuczciwych warunków na gruncie dyrektywy 93/13 w odniesieniu do procedur przyspieszonych, w ramach których wierzyciele dochodzą swoich wierzytelności względem konsumentów w państwach członkowskich.

II. Ramy prawne

A. Prawo Unii

5. Artykuł 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 stanowi:

„Państwa członkowskie stanowią, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców [przedsiębiorców] z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków".

6. Artykuł 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 ma następujące brzmienie:

„Zarówno w interesie konsumentów, jak i konkurentów państwa członkowskie zapewnią stosowne i skuteczne środki mające na celu zapobieganie dalszemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców [przedsiębiorców] z konsumentami".

B. Prawo rumuńskie

7. Legea nr. 193/2000 privind clauzele abuzive din contractele încheiate între profesionişti şi consumatori (ustawa nr 193/2000 w sprawie nieuczciwych warunków w umowach zawieranych między przedsiębiorcami a konsumentami) z dnia 6 listopada 2000 r. (*Monitorul Oficial al României*, część I, nr 560, z dnia 10 listopada 2000 r.) z późniejszymi zmianami (zwana dalej „ustawą nr 193/2000") transponowała do prawa rumuńskiego dyrektywę 93/13.

8. Artykuł 713 ust. 2 Codul de procedură civilă (kodeksu postępowania cywilnego, zwanego dalej „kodeksem postępowania cywilnego"), w brzmieniu aktualnie obowiązującym po zmianie wprowadzonej w drodze ustawy nr 310/2018 [3], stanowi:

„W przypadku gdy egzekucja prowadzona jest na podstawie tytułu egzekucyjnego innego niż orzeczenie sądu, powołanie się w powództwie przeciwegzekucyjnym również na okoliczności faktyczne lub prawne dotyczące podstawy prawnej, o której mowa w tytule egzekucyjnym, możliwe jest tylko wówczas, gdy prawo nie przewiduje w stosunku do tego tytułu egzekucyjnego

[3] Legea nr. 310/2018 pentru modificarea și completarea Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, precum și pentru modificarea și completarea altor normative act (ustawa nr 310/2018 zmieniająca i uzupełniająca ustawę nr 134/2010 o kodeksie postępowania cywilnego oraz inne akty normatywne) (*Monitorul Oficial al României*, część I, nr 1074, z dnia 18 grudnia 2018 r.) (zwana dalej „ustawą nr 310/2018"), która weszła w życie w dniu 21 grudnia 2018 r.

środka procesowego mającego na celu stwierdzenie jego nieważności, w tym roszczenia na podstawie prawa powszechnego".

9. Artykuł 713 ust. 2 kodeksu postępowania cywilnego, w brzmieniu obowiązującym przed jego zmianą wprowadzoną w drodze ustawy nr 310/2018, stanowił:

„W przypadku gdy egzekucja prowadzona jest na podstawie innego tytułu egzekucyjnego niż orzeczenie sądu, powołanie się w powództwie przeciwegzekucyjnym również na okoliczności faktyczne lub prawne dotyczące podstawy prawnej, o której mowa w tytule egzekucyjnym, możliwe jest tylko wówczas, gdy prawo nie przewiduje w stosunku do tego tytułu egzekucyjnego szczególnego środka procesowego mającego na celu stwierdzenie jego nieważności".

III. Okoliczności faktyczne, postępowanie i pytanie prejudycjalne

10. Zgodnie z postanowieniem odsyłającym Impuls Leasing România IFN SA (zwana dalej „spółką Impuls Leasing"), jako finansujący, i IO, działający w charakterze konsumenta i korzystającego, zawarli w dniu 20 sierpnia 2008 r. umowę leasingu dotyczącą używania pojazdu na okres 48 miesięcy.

11. Następnie IO okazał się nie być już w stanie wywiązać się z określonych w umowie zobowiązań dotyczących płatności. W dniu 19 marca 2010 r. IO zwrócił pojazd spółce Impuls Leasing. W dniu 29 czerwca 2010 r. spółka Impuls Leasing sprzedała rozpatrywany pojazd osobie trzeciej za kwotę 5294,12 EUR.

12. W dniu 15 października 2010 r. spółka Impuls Leasing złożyła do komornika wniosek o wszczęcie egzekucji przeciwko IO na podstawie zawartej między nimi umowy. Po odzyskaniu kwoty równej 5168,28 lejów rumuńskich (RON) (około 1200 EUR) postępowanie egzekucyjne zostało najwyraźniej przerwane dniu 16 listopada 2016 r. z powodu braku składników majątkowych podlegających zajęciu w majątku IO.

13. W dniu 26 marca 2019 r. spółka Impuls Leasing złożyła do innego komornika kolejny wniosek o wszczęcie egzekucji przeciwko IO na podstawie umowy, domagając się likwidacji pozostałych należnych jej, jak twierdzi, wierzytelności, w wysokości 137 502,84 RON (około 29 000 EUR).

14. Postanowieniem z dnia 12 kwietnia 2019 r. Judecătoria Sectorului 2 București (sąd pierwszej instancji dla rejonu 2 w Bukareszcie) uwzględnił wniosek o wszczęcie egzekucji żądanej kwoty, powiększonej o koszty egzekucji.

15. W drodze postanowienia wydanego w dniu 8 maja 2019 r. komornik ustalił koszty egzekucji. W tym samym dniu dokonał on czynności egzekucyjnych, o których poinformowano IO.

16. W dniu 24 maja 2019 r. IO wniósł do Judecătoria Sectorului 2 București (sądu pierwszej instancji dla rejonu 2 w Bukareszcie) powództwo przeciwegzekucyjne, domagając się stwierdzenia nieważności czynności egzekucyjnych podjętych w ramach postępowania i przywrócenia sytuacji sprzed egzekucji przeprowadzonej w związku z umową.

17. Sąd odsyłający wskazuje, że umowa, na podstawie której wszczęto postępowanie egzekucyjne przeciwko IO, zawiera pewne warunki, które zgodnie z ustawą nr 193/2000 dokonującą transpozycji dyrektywy 93/13 do rumuńskiego porządku prawnego można uznać za nieuczciwe.

W tym względzie sąd odsyłający zauważa, że pkt 10.9.1 umowy upoważnia finansującego, w przypadku opóźnienia w zapłacie jakiejkolwiek kwoty należnej od korzystającego, do naliczenia odsetek za zwłokę w wysokości 0,35% pozostałej kwoty należnej za każdy dzień zwłoki; na podstawie tego warunku spółka Impuls Leasing wnosi o zasądzenie kwoty 116 723,72 RON (około 25 000 EUR), podczas gdy całkowita wartość umowy wynosiła 9232,07 EUR. Ponadto sąd odsyłający wskazuje, że pkt 13 umowy reguluje zakres odszkodowania, które może być dochodzone przez finansującego w przypadku niewypełnienia zobowiązań umownych przez korzystającego, oraz że na podstawie tego warunku spółka Impuls Leasing dochodzi odszkodowania tytułem różnicy kapitału wynoszącej 25 155,43 RON (około 5300 EUR) oraz niezapłaconych faktur w wysokości 13 453,96 RON (około 2800 EUR).

18. Sąd odsyłający wyjaśnia, że zgodnie z art. 713 ust. 2 kodeksu postępowania cywilnego, w brzmieniu obowiązującym przed jego zmianą wprowadzoną ustawą nr 310/2018, sąd krajowy mógł zbadać uczciwość warunków umownych w kontekście powództwa przeciwegzekucyjnego, ponieważ w przypadku umów leasingu nie przewidziano żadnych szczególnych środków procesowych mających na celu stwierdzenie ich nieważności w rozumieniu tego przepisu. Natomiast zgodnie z obecnym art. 713 ust. 2 kodeksu postępowania cywilnego, w brzmieniu zmienionym ustawą nr 310/2018, który ma zastosowanie w postępowaniu głównym, jest tak jedynie w przypadku, gdy nie przewidziano żadnych szczególnych środków procesowych mających na celu stwierdzenie nieważności takich umów, w tym roszczenia na podstawie prawa powszechnego. Według sądu odsyłającego z uwagi na to, że konsument może wysunąć tego rodzaju roszczenie na podstawie prawa powszechnego zgodnie z ustawą nr 193/2000, w ramach którego tego typu umowy można zbadać pod względem istnienia nieuczciwych warunków, sąd krajowy nie ma już możliwości zbadania uczciwości warunków umownych w kontekście powództwa przeciwegzekucyjnego.

19. Sąd odsyłający zauważa, że z uwagi na orzecznictwo Trybunału krajowe mechanizmy egzekucji muszą, zgodnie z zasadą skuteczności, spełniać warunek, by nie czyniły one niemożliwym lub nadmiernie utrudnionym wykonywania praw przyznanych konsumentom przez prawo Unii, oraz że skuteczna ochrona tych praw może być zagwarantowana tylko wtedy, gdy krajowy system procesowy pozwala również na zbadanie z urzędu potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków umowy w ramach postępowania egzekucyjnego. Sąd odsyłający powziął zatem wątpliwość, czy art. 713 ust. 2 kodeksu postępowania cywilnego w brzmieniu zmienionym ustawą nr 310/2018 jest zgodny z dyrektywą 93/13, biorąc pod uwagę, że konsumenci są zobowiązani do wystąpienia z roszczeniem na podstawie prawa powszechnego, nie mając już możliwości skorzystania z przyznanych im w tej dyrektywie praw w drodze powództwa przeciwegzekucyjnego.

20. To właśnie w tych okolicznościach Judecătoria Sectorului 2 București (sąd pierwszej instancji dla rejonu 2 w Bukareszcie) postanowił zawiesić postępowanie główne i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy dyrektywę 93/13/EWG należy interpretować w świetle zasady skuteczności w ten sposób, że stoi ona na przeszkodzie przepisom krajowym takim jak obowiązujące przepisy rumuńskie dotyczące przesłanek dopuszczalności powództwa przeciwegzekucyjnego – art. 713 ust. 2 kodeksu postępowania cywilnego, zmienionego ustawą nr 310/2018 – które w ramach powództwa przeciwegzekucyjnego nie umożliwiają zbadania, na wniosek konsumenta lub przez sąd z urzędu, czy warunki umowy leasingu stanowiącej tytuł wykonawczy nie są nieuczciwe, z tego względu, że na podstawie prawa powszechnego istnieje roszczenie, w ramach którego

umowy zawarte między »konsumentem« a »przedsiębiorcą« (»vânzător sau furnizor«) mogłyby zostać sprawdzone pod względem istnienia nieuczciwych warunków w rozumieniu tej dyrektywy?”.

21. Uwagi na piśmie przedstawiły Trybunałowi spółka Impuls Leasing oraz Komisja. Wspomniane strony, jak również IO i rząd rumuński wzięli udział w rozprawie, która odbyła się w dniu 27 kwietnia 2021 r.

IV. Podsumowanie uwag stron

22. Według IO postępowanie egzekucyjne ma charakter przyspieszony i niesporny, a sąd orzeka w nim w przedmiocie zatwierdzenia egzekucji w terminie siedmiu dni od złożenia wniosku w drodze postanowienia na posiedzeniu niejawnym i bez wzywania stron. IO podkreśla, że nie istnieją inne środki zaskarżenia postanowienia o zatwierdzeniu egzekucji niż w drodze powództwa przeciwegzekucyjnego.

23. Spółka Impuls Leasing podnosi, że pytanie jest niedopuszczalne, ponieważ dotyczy wykładni krajowego prawa procesowego, oraz, tytułem ewentualnym, że nie zachodzi sprzeczność między art. 713 ust. 2 kodeksu postępowania cywilnego w brzmieniu zmienionym ustawą nr 310/2018 a dyrektywą 93/13. W ocenie spółki dostęp stron procesowych do roszczenia na podstawie prawa powszechnego nie ogranicza ich praw procesowych, a uwzględniając orzecznictwo Trybunału, sądy krajowe mają prawo badać z urzędu uczciwość warunków umownych w świetle dyrektywy 93/13, w tym w ramach postępowania egzekucyjnego, wobec czego konsumentom zapewnia się skuteczną ochronę.

24. Rząd rumuński utrzymuje, że dyrektywa 93/13 nie stoi na przeszkodzie spornemu uregulowaniu krajowemu. Rząd ten wyjaśnia, że postępowanie egzekucyjne prowadzi się na podstawie orzeczenia sądu lub tytułu egzekucyjnego, w tym umów leasingu, takich jak ta będąca przedmiotem niniejszej sprawy[4]. Aby wszcząć postępowanie egzekucyjne, wierzyciel składa wniosek do właściwego komornika sądowego, a komornik z kolei wnosi do sądu o wydanie postanowienia o zatwierdzeniu egzekucji. Sąd wydaje postanowienie w krótkim terminie w postępowaniu niespornym, bez wzywania stron. W tym kontekście sąd sprawdza, czy spełnione są pewne warunki formalne, i nie może odmówić egzekucji na tej podstawie, że tytuł zawiera nieuczciwe warunki.

25. Rząd rumuński wskazuje, że dłużnik, w drodze powództwa przeciwegzekucyjnego, może żądać, w terminie 15 dni, uchylenia postanowienia zatwierdzającego egzekucję. Ponieważ postanowienie to nie korzysta z powagi rzeczy osądzonej, może zostać zaskarżone w momencie wniesienia przez dłużnika powództwa przeciwegzekucyjnego, a ponieważ nie ma możliwości powołania się na nieuczciwy charakter warunków umownych, w tym w terminie 15 dni, nie występuje również kwestia prekluzji. Zgodnie z art. 713 ust. 2 kodeksu postępowania cywilnego w brzmieniu zmienionym ustawą nr 310/2018 konsument, jako dłużnik, nie może powoływać się na nieuczciwy charakter warunków umownych w powództwie przeciwegzekucyjnym, ponieważ może wystąpić z roszczeniem na podstawie prawa powszechnego, które stanowi odrębny, niepodlegający zaskarżeniu środek odwoławczy, w ramach którego możliwa jest kontrola sądowa nieuczciwych warunków umownych. W ramach tego roszczenia konsument może domagać się zawieszenia egzekucji, co stanowi element, którego Trybunał nie uwzględnił w postanowieniu

[4] Rząd rumuński wskazuje, że zgodnie z ostatnimi reformami ustawodawczymi, które nie mają zastosowania w czasie do postępowania głównego, zniesiono możliwy do egzekucji charakter umów leasingu, w których użytkownik jest konsumentem.

z dnia 6 listopada 2019 r., BNP Paribas Personal Finance SA Paris Sucursala Bucureşti i Secapital[5]. Rząd twierdzi, że może ono podlegać procedurze przyspieszonej, jeżeli zostanie wykazana pilna potrzeba, warunki, na jakich uzyskuje się zawieszenie egzekucji w tym postępowaniu, są tożsame z tymi, na jakich zawieszenie uzyskano by w ramach powództwa przeciwegzekucyjnego, a wpłata zabezpieczenia następuje w ramach tego postępowania w taki sam sposób jak w przypadku powództwa przeciwegzekucyjnego.

26. Komisja podnosi, że dyrektywa 93/13 stoi na przeszkodzie spornemu uregulowaniu krajowemu. Jej zdaniem art. 713 ust. 2 kodeksu postępowania cywilnego w brzmieniu zmienionym ustawą nr 310/2018 powoduje znaczne ryzyko, że konsumenci nie będą mogli korzystać z ochrony gwarantowanej przez dyrektywę 93/13. Wprawdzie roszczenie na podstawie prawa powszechnego nie podlega prekluzji, pozostaje ono jednak bez wpływu na postępowanie egzekucyjne, które może być zatem prowadzone przed wydaniem przez sąd orzeczenia w sprawie uchylenia nieuczciwych warunków umownych w ramach tego roszczenia, i chociaż konsument ma możliwość złożenia wniosku o zawieszenie egzekucji w ramach tego roszczenia, to jednak określony w art. 719 ust. 2 kodeksu postępowania cywilnego wymóg wpłaty zabezpieczenia obliczonego na podstawie wartości przedmiotu roszczenia może skutkować wysokimi kosztami dla konsumenta i zniechęcać go do podejmowania takich działań. Jak podniosła Komisja podczas rozprawy, w niniejszej sprawie mamy do czynienia z sytuacją trudniejszą niż ta, która stanowiła podstawę wydania postanowienia z dnia 6 listopada 2019 r., BNP Paribas Personal Finance SA Paris Sucursala Bucureşti i Secapital[6], ponieważ nie ma możliwości, by sąd krajowy zbadał uczciwość warunków umownych na którymkolwiek etapie postępowania egzekucyjnego, a konsument jest zmuszony do wszczęcia odrębnego postępowania, co jest sprzeczne z wymogami określonymi w orzecznictwie Trybunału.

V. Analiza

27. Poprzez swoje pytanie sąd odsyłający zmierza zasadniczo do ustalenia, czy art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13, interpretowane w świetle zasady skuteczności, stoją na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, które nie zezwala sądowi, w ramach postępowania, w którym konsument kwestionuje egzekucję, na zbadanie z urzędu lub na wniosek konsumenta uczciwości warunków umowy stanowiącej tytuł egzekucyjny, ponieważ konsument ma możliwość wszczęcia odrębnego postępowania, w ramach którego umowa może zostać zbadana pod kątem ewentualnych nieuczciwych warunków.

28. Z postanowienia odsyłającego można wywieść, że kwestia ta wynika z rozwiązań proceduralnych dotyczących postępowania egzekucyjnego określonych w prawie rumuńskim, zgodnie z którymi, w następstwie zmiany art. 713 ust. 2 kodeksu postępowania cywilnego w drodze ustawy nr 310/2018 (zob. pkt 8 i 9 niniejszej opinii), sąd, do którego wniesiono powództwo przeciwegzekucyjne, nie może już badać uczciwości warunków umownych, a to ze względu na istnienie odrębnego powództwa, które musi wszcząć konsument, umożliwiającego kontrolę sądową nieuczciwych warunków w odniesieniu do dyrektywy 93/13.

29. Aby udzielić odpowiedzi na pytanie zadane w niniejszej sprawie, w pierwszej kolejności odniosę się do argumentów przedstawionych przez spółkę Impuls Leasing dotyczących dopuszczalności tego pytania (sekcja A). Następnie przeanalizuję orzecznictwo Trybunału

[5] C-75/19, niepublikowane, EU:C:2019:950.

[6] C-75/19, niepublikowane, EU:C:2019:950.

dotyczące kontroli z urzędu przez sąd krajowy nieuczciwych warunków na mocy dyrektywy 93/13 (sekcja B) oraz zastosowanie zasad wypracowanych w tym orzecznictwie do okoliczności niniejszej sprawy (sekcja C).

30. W oparciu o tę analizę dochodzę do wniosku, że pytanie prejudycjalne w niniejszej sprawie jest dopuszczalne oraz że art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13, interpretowane w świetle zasady skuteczności, stoją na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu takiemu jak uregulowanie będące przedmiotem sporu.

A. Dopuszczalność

31. Zgodnie z argumentami przedstawionymi przez spółkę Impuls Leasing pytanie prejudycjalne w niniejszej sprawie miałoby być niedopuszczalne, ponieważ dotyczy wykładni prawa krajowego.

32. Moim zdaniem argumenty te należy odrzucić.

33. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem w ramach postępowania, o którym mowa w art. 267 TFUE, opartego na wyraźnym rozdziale zadań sądów krajowych i Trybunału, ustalenie i ocena stanu faktycznego sprawy stanowiącej przedmiot postępowania głównego oraz wykładnia i zastosowanie prawa krajowego należą wyłącznie do sądu krajowego. W konsekwencji w sytuacji, gdy postawione pytanie dotyczy wykładni prawa Unii, Trybunał jest co do zasady zobowiązany do wydania orzeczenia [7].

34. Ze względu na to, że w niniejszej sprawie pytanie dotyczy wykładni dyrektywy 93/13, Trybunał jest właściwy do wydania orzeczenia.

35. Uważam zatem, że pytanie prejudycjalne zadane w niniejszej sprawie jest dopuszczalne.

B. Istotne orzecznictwo Trybunału dotyczące kontroli z urzędu przeprowadzanej przez sądy krajowe w odniesieniu do nieuczciwych warunków umownych

36. Artykuł 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 zobowiązuje państwa członkowskie do zapewnienia, aby nieuczciwe warunki w umowach zawieranych z konsumentami nie były wiążące dla konsumenta [8]. Artykuł 7 ust. 1 tej dyrektywy w związku z jej motywem dwudziestym czwartym zobowiązuje państwa członkowskie do zapewnienia stosownych i skutecznych środków mających na celu zapobieganie stałemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych z konsumentami [9]. Chociaż przepisy te stały się przyczynkiem do powstania obszernego orzecznictwa, przedstawię w skrócie mające zastosowanie zasady wynikające z tego orzecznictwa dotyczące istnienia i zakresu obowiązku sądu krajowego polegającego na kontroli z urzędu uczciwości warunków umownych, które to zasady są najbardziej istotne dla mojej analizy niniejszej sprawy.

7 Zobacz wyrok z dnia 29 kwietnia 2021 r., Rzecznik Praw Obywatelskich (C-19/20, EU:C:2021:341, pkt 64).

8 Zobacz wyrok z dnia 27 stycznia 2021 r., Dexia Nederland (C-229/19 i C-289/19, EU:C:2021:68, pkt 57). Zobacz także motyw dwudziesty pierwszy dyrektywy 93/13. Jak uznał Trybunał, art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 to przepis bezwzględnie obowiązujący, który zmierza do zastąpienia formalnej równowagi praw i obowiązków stron umowy równowagą materialną, która przywraca równość stron. Zobacz wyrok z dnia 11 marca 2020 r., Lintner (C-511/17, EU:C:2020:188, pkt 24).

9 Zobacz wyrok z dnia 9 lipca 2020 r., Raiffeisen Bank i BRD Groupe Societé Générale (C-698/18 i C-699/18, EU:C:2020:537, pkt 52).

1. W przedmiocie istnienia obowiązku sądu krajowego w zakresie kontroli z urzędu

37. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem system ochrony stworzony przez dyrektywę 93/13 opiera się na założeniu, że konsument jest stroną słabszą niż przedsiębiorca, zarówno pod względem siły negocjacyjnej, jak i ze względu na stopień poinformowania, i w związku z tym godzi się on na postanowienia sformułowane wcześniej przez przedsiębiorcę, nie mając wpływu na ich treść [10]. W celu zapewnienia zamierzonej przez dyrektywę 93/13 ochrony nierówność pomiędzy konsumentem a przedsiębiorcą może zostać usunięta jedynie poprzez czynną interwencję podmiotu niebędącego stroną umowy [11].

38. Z uwagi na rodzaj i wagę interesu publicznego stanowiącego podstawę ochrony udzielonej konsumentom w przepisach dyrektywy 93/13 sąd krajowy zobowiązany jest do zbadania z urzędu, czy dane warunki umowne mają charakter nieuczciwy, a dokonawszy takiego badania – do zniwelowania braku równowagi między konsumentem a sprzedawcą lub dostawcą, gdy dysponuje w tym celu niezbędnymi informacjami na temat okoliczności prawnych i faktycznych [12]. W efekcie zobowiązanie to stanowi środek do osiągnięcia rezultatu przewidzianego w art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13, mianowicie zapobieżenia związaniu konsumenta nieuczciwym warunkiem, a także przyczynia się do osiągnięcia celu określonego w art. 7 ust. 1 tej dyrektywy, w zakresie, w jakim tego rodzaju badanie może mieć skutek odstraszający, pomagając położyć kres stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich [13].

2. W przedmiocie zakresu obowiązku przeprowadzenia przez sąd krajowy kontroli z urzędu

39. Zgodnie z równie spójnym orzecznictwem dyrektywa 93/13 zobowiązuje państwa członkowskie do ustanowienia mechanizmu zapewniającego, by wszelkie warunki umowne, które nie były indywidualnie negocjowane, mogły zostać poddane kontroli do celów oceny ich ewentualnie nieuczciwego charakteru [14]. Trybunał podkreślił również, że szczególne cechy krajowego postępowania sądowego prowadzonego na podstawie prawa krajowego pomiędzy konsumentami a sprzedawcami lub dostawcami nie mogą stanowić elementu mogącego osłabić ochronę prawną, z której powinni korzystać konsumenci na podstawie przepisów dyrektywy 93/13 [15].

40. O ile Trybunał określił już w różnych aspektach i przy uwzględnieniu wymogów z art. 6 ust. 1 i z art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 sposób, zgodnie z którym sąd krajowy musi zapewnić ochronę praw, jakie konsumenci wywodzą z tej dyrektywy, o tyle wobec braku unijnej harmonizacji zasady regulujące procedury stosowane w odniesieniu do badania potencjalnie nieuczciwego charakteru warunku należą do zakresu porządku prawnego państw członkowskich, pod warunkiem że nie są mniej korzystne niż w przypadku podobnych spraw podlegających prawu

[10] Zobacz wyroki: z dnia 27 czerwca 2000 r., Océano Grupo Editorial i Salvat Editores (od C-240/98 do C-244/98, EU:C:2000:346, pkt 25); z dnia 26 marca 2019 r., Abanca Corporación Bancaria i Bankia (C-70/17 i C-179/17, EU:C:2019:250, pkt 49).

[11] Zobacz wyroki: z dnia 9 listopada 2010 r., VB Pénzügyi Lízing (C-137/08, EU:C:2010:659, pkt 48); z dnia 11 marca 2020 r., Lintner (C-511/17, EU:C:2020:188, pkt 25).

[12] Zobacz wyroki: z dnia 4 czerwca 2009 r., Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, pkt 31, 32); z dnia 4 czerwca 2020 r., Kancelaria Medius (C-495/19, EU:C:2020:431, pkt 37).

[13] Zobacz wyrok z dnia 9 lipca 2015 r., Bucura (C-348/14, niepublikowany, EU:C:2015:447, pkt 42).

[14] Zobacz wyrok z dnia 3 marca 2020 r., Gómez del Moral Guasch (C-125/18, EU:C:2020:138, pkt 44).

[15] Zobacz wyrok z dnia 21 kwietnia 2016 r., Radlinger i Radlingerová (C-377/14, EU:C:2016:283, pkt 50).

krajowemu (zasada równoważności) oraz nie mogą uniemożliwiać lub czynić nadmiernie utrudnionym wykonywania praw przyznanych konsumentom przez prawo Unii (zasada skuteczności) [16].

41. Jeśli chodzi o zasadę skuteczności, Trybunał orzekł, że każdy przypadek, w którym powstaje pytanie, czy krajowy przepis proceduralny nie czyni niemożliwym lub zbyt utrudnionym stosowania prawa Unii, należy rozpatrywać z uwzględnieniem miejsca tego przepisu w całości procedury, jej przebiegu i jej cech szczególnych, w tym w razie potrzeby zasad leżących u podstaw krajowego systemu sądownictwa, takich jak ochrona prawa do obrony, zasada pewności prawa i prawidłowy przebieg postępowania [17].

42. Ponadto Trybunał stwierdził, że nie można uznać, by sama w sobie okoliczność, iż konsument może powołać się na ochronę gwarantowaną przez dyrektywę 93/13 tylko wtedy, gdy wytoczy postępowanie sądowe, była sprzeczna z zasadą skuteczności, ponieważ ochrona ta opiera się na założeniu, że jedna ze stron umowy zwróciła się wcześniej do sądów krajowych [18]. Niemniej jednak, w świetle art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 i zasady skuteczności, stosowne i skuteczne środki mające na celu zapobieganie stałemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich muszą obejmować przepisy umożliwiające zagwarantowanie konsumentom skutecznej ochrony sądowej, która zapewnia im możliwość zaskarżenia spornej umowy, w tym na etapie egzekucji przymusowej, i to w racjonalnych warunkach proceduralnych, tak aby korzystanie z tych praw nie było obwarowane warunkami, między innymi terminami lub kosztami, które ograniczają wykonywanie praw gwarantowanych przez dyrektywę 93/13 [19].

43. W szczególności Trybunał orzekł, że skuteczna ochrona praw przyznanych konsumentowi w dyrektywie 93/13 mogłaby zostać zagwarantowana jedynie pod warunkiem, by krajowe prawo procesowe umożliwiało, w ramach postępowania w sprawie wydania nakazu zapłaty względnie w ramach postępowania egzekucyjnego w przedmiocie nakazu zapłaty, kontrolę z urzędu potencjalnie nieuczciwych warunków umowy [20]. Zatem w sytuacji, gdy na etapie wykonania nakazu zapłaty nie przewidziano jakiejkolwiek kontroli nieuczciwych warunków przez sąd krajowy z urzędu, uznaje się, że przepisy krajowe mogą zagrażać skuteczności ochrony zamierzonej przez dyrektywę 93/13, jeżeli przepisy te nie przewidują takiej kontroli na etapie wydawania nakazu zapłaty lub jeżeli taka kontrola przewidziana jest jedynie na etapie sprzeciwu wobec wydanego nakazu, o ile istnieje znaczne ryzyko, że konsumenci nie wniosą koniecznego sprzeciwu albo ze względu na to, że określony w tym celu termin jest bardzo krótki, albo z uwagi na koszt postępowania przed sądem w stosunku do kwoty kwestionowanego długu, albo też ze względu na to, że ustawodawstwo krajowe nie przewiduje obowiązku dostarczenia im informacji niezbędnych do ustalenia przez nich zakresu ich praw [21]. Dyrektywa 93/13 stoi zatem na

16 Zobacz wyrok z dnia 26 czerwca 2019 r., Kuhar (C-407/18, EU:C:2019:537, pkt 45, 46).

17 Zobacz wyrok z dnia 22 kwietnia 2021 r., PROFI CREDIT Slovakia (C-485/19, EU:C:2021:313, pkt 53).

18 Zobacz wyrok z dnia 1 października 2015 r., ERSTE Bank Hungary (C-32/14, EU:C:2015:637, pkt 63).

19 Zobacz w tym względzie wyrok z dnia 26 czerwca 2019 r., Kuhar (C-407/18, EU:C:2019:537, pkt 57).

20 Zobacz wyrok z dnia 13 września 2018 r., Profi Credit Polska (C-176/17, EU:C:2018:711, pkt 44); postanowienie z dnia 6 listopada 2019 r., BNP Paribas Personal Finance SA Paris Sucursala Bucureşti i Secapital (C-75/19, niepublikowane, EU:C:2019:950, pkt 25).

21 Zobacz wyrok z dnia 20 września 2018 r., Danko i Danková (C-448/17, EU:C:2018:745, pkt 46 oraz pkt 2 sentencji); postanowienie z dnia 6 listopada 2019 r., BNP Paribas Personal Finance SA Paris Sucursala Bucureşti i Secapital (C-75/19, niepublikowane, EU:C:2019:950, pkt 26). W tym względzie Trybunał uznał, że wysokie koszty same w sobie mają taki charakter, że zniechęcają konsumenta do wniesienia powództwa przeciwegzekucyjnego lub wniesienia powództwa celem egzekwowania praw wywodzonych z dyrektywy 93/13. Zobacz wyroki: z dnia 13 września 2018 r., Profi Credit Polska (C-176/17, EU:C:2018:711, pkt 68); z dnia 16 lipca 2020 r., Caixabank i Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (C-224/19 i C-259/19, EU:C:2020:578, pkt 98, 99).

przeszkodzie temu, by krajowa regulacja dopuszczała wydanie nakazu zapłaty, jeżeli konsumentowi w żadnym momencie postępowania nie przysługuje gwarancja, że sąd przeprowadzi kontrolę braku nieuczciwych warunków [22].

44. Ponadto Trybunał podkreślił znaczenie środków tymczasowych, w tym wstrzymania egzekucji, kiedy ich zarządzenie jest niezbędne do zagwarantowania pełnej skuteczności ostatecznego rozstrzygnięcia sądu prowadzącego postępowanie rozpoznawcze, który jest właściwy do zbadania uczciwości warunków umowy będącej podstawą egzekucji [23].

45. Na przykład w wyroku z dnia 26 czerwca 2019 r., Kuhar [24] Trybunał orzekł, że dyrektywa 93/13, rozpatrywana w świetle zasady skuteczności, stoi na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, zgodnie z którym sąd w postępowaniu egzekucyjnym z hipoteki nie ma możliwości zbadania uczciwości warunków umownych, z urzędu lub na wniosek konsumenta, i zawieszenia na tej podstawie egzekucji. W szczególności Trybunał stwierdził, że możliwość złożenia przez konsumenta wniosku o zawieszenie egzekucji jest uzależniona od spełnienia bardzo ścisłych warunków proceduralnych oraz od ustanowienia zabezpieczenia na wniosek wierzyciela, co praktycznie uniemożliwia uzyskanie takiego zawieszenia, jeżeli jest prawdopodobne, że dłużnik w braku zapłaty nie dysponuje niezbędnymi środkami finansowymi. Trybunał podkreślił ponadto, że okoliczność, iż kontrola uczciwości warunków umownych może być dokonana jedynie w późniejszym czasie i – w danym wypadku – przez sąd rozpoznający sprawę w postępowaniu deklaratywnym wszczętym przez konsumenta, jest oczywiście niewystarczająca, by zapewnić pełną skuteczność ochrony konsumentów zamierzonej przez dyrektywę 93/13. W braku bowiem możliwości zawieszenia postępowania egzekucyjnego przez sąd egzekucyjny jest prawdopodobne, że egzekucja z nieruchomości obciążonej hipoteką zostanie zakończona przed wydaniem orzeczenia przez sąd rozpoznający sprawę w postępowaniu ropoznawczym, a konsument będzie korzystał z tego tytułu z ochrony a posteriori w formie odszkodowania pieniężnego, a więc ma ona charakter niekompletny i niewystarczający i nie stanowi odpowiedniego ani skutecznego środka polegającego na zaprzestaniu stosowania nieuczciwego warunku zgodnie z art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13.

46. Należy również wyjaśnić, że postanowienie z dnia 6 listopada 2019 r., BNP Paribas Personal Finance SA Paris Sucursala Bucureşti i Secapital [25] dotyczyło postępowania egzekucyjnego na podstawie prawa rumuńskiego w sytuacji zaistniałej przed zmianą art. 713 ust. 2 kodeksu postępowania cywilnego w drodze ustawy nr 310/2018. W postanowieniu tym Trybunał uznał, że dyrektywa 93/13 stoi na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu ustanawiającemu 15-dniowy termin, w którym konsument może, w drodze powództwa przeciwegzekucyjnego, podnieść nieuczciwy charakter warunków umownych, mimo że zgodnie z prawem krajowym konsument miał prawo do wszczęcia odrębnego postępowania, które nie podlegało żadnemu terminowi, ale które pozostawało bez wpływu na postępowanie egzekucyjne. Trybunał podkreślił, że w przypadku gdy postępowanie egzekucyjne zostało zakończone przed wydaniem przez sąd orzeczenia w odrębnym postępowaniu, orzeczenie to zapewniało konsumentowi jedynie ochronę a posteriori, która jest niekompletna i niewystarczająca w świetle dyrektywy 93/13, a tym samym sprzeczna z celem określonym w jej art. 7 ust. 1.

22 Zobacz wyrok z dnia 20 września 2018 r., Danko i Danková (C-448/17, EU:C:2018:745, pkt 49); postanowienie z dnia 6 listopada 2019 r., BNP Paribas Personal Finance SA Paris Sucursala Bucureşti i Secapital (C-75/19, niepublikowane, EU:C:2019:950, pkt 28).

23 Zobacz wyrok z dnia 1 października 2015 r., ERSTE Bank Hungary (C-32/14, EU:C:2015:637, pkt 44, 45).

24 C-407/18, EU:C:2019:537, w szczególności pkt 60–63, 68.

25 C-75/19, niepublikowane, EU:C:2019:950, w szczególności pkt 29–34.

47. Z powyższego orzecznictwa wynika zatem, że państwa członkowskie nie są zobowiązane na mocy dyrektywy 93/13 do przyjęcia szczególnego systemu proceduralnego w zakresie sądowej kontroli uczciwości warunków umownych, z zastrzeżeniem, że wypełniają swoje zobowiązania wynikające z prawa Unii, w tym zasad równoważności i skuteczności, a zatem zapewniają kontrolę przeprowadzaną przez sąd krajowy w zakresie uczciwości każdego warunku umownego, niezależnie od rodzaju postępowania. Musi istnieć kontrola przeprowadzana z urzędu albo przez sąd pierwszej instancji w postępowaniu, albo przez sąd drugiej instancji, niezależnie od tego, czy chodzi o postępowanie egzekucyjne, czy o postępowanie co do istoty sprawy, która to kontrola może być przeprowadzona na wniosek konsumenta, o ile nie istnieje znaczne ryzyko, że dana ścieżka proceduralna nie zostanie przez niego podjęta, co zamknie możliwość sądowej kontroli nieuczciwych warunków umownych zgodnie z dyrektywą 93/13.

48. To właśnie w świetle tych zasad wypracowanych w orzecznictwie Trybunału należy rozpatrywać okoliczności niniejszej sprawy.

C. Zastosowanie zasad wypracowanych w orzecznictwie Trybunału do okoliczności niniejszej sprawy

49. Jak wynika z postanowienia odsyłającego oraz uwag przedstawionych przez rząd rumuński i Komisję, postępowanie egzekucyjne w niniejszej sprawie charakteryzuje się następującymi cechami.

50. Po pierwsze, nie ulega wątpliwości, że sąd krajowy nie bada z urzędu lub na wniosek konsumenta uczciwości warunków umownych w postępowaniu egzekucyjnym. Jak wskazał rząd rumuński, sąd krajowy, który wydaje postanowienie zatwierdzające egzekucję, nie może odmówić jej wykonania z powodu obecności nieuczciwych warunków w umowie stanowiącej tytuł egzekucyjny. Ponadto, zgodnie z art. 713 ust. 2 kodeksu postępowania cywilnego w brzmieniu zmienionym ustawą nr 310/2018, w kontekście postępowania, w którym konsument kwestionuje egzekucję, sąd krajowy nie ma możliwości zbadania, z urzędu lub na wniosek konsumenta, uczciwości warunków umowy.

51. Po drugie, konsument jest zobowiązany do wszczęcia odrębnego postępowania, które nie jest ograniczone żadnym terminem, tak aby sąd krajowy mógł zbadać umowę stanowiącą tytuł egzekucyjny w celu ustalenia, czy nie zawiera ona nieuczciwych warunków.

52. Po trzecie, zawieszenie egzekucji jest możliwe w przypadku wszczęcia przez konsumenta odrębnego postępowania.

53. Po czwarte, zawieszenie egzekucji do czasu wydania przez sąd prawomocnego orzeczenia w odrębnym postępowaniu nie ma charakteru automatycznego. W ramach tego postępowania konsument może złożyć wniosek o zawieszenie egzekucji, który podlega warunkom prawnym, w szczególności konieczności udowodnienia pilnego charakteru, jeżeli wniosek o zawieszenie jest składany w trybie przyspieszonym, wraz z wpłatą zabezpieczenia obliczanego na podstawie wartości przedmiotu roszczenia – zgodnie z uwagami Komisji, których nie zakwestionował rząd rumuński.

54. Ponieważ w niniejszej sprawie nie występują przesłanki, które mogłyby wywołać wątpliwości w kontekście zasady równoważności, należy jedynie zbadać, czy sporne uregulowanie krajowe jest zgodne z zasadą skuteczności.

55. Na wstępie należy stwierdzić, że z orzecznictwa Trybunału można zdecydowanie wywieść, iż art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13, interpretowane w świetle zasady skuteczności, stoją na przeszkodzie spornemu uregulowaniu krajowemu.

56. Po pierwsze, należy wskazać, że sąd krajowy nie bada z urzędu ani na wniosek konsumenta ewentualnego nieuczciwego charakteru warunków umowy stanowiącej tytuł egzekucyjny na żadnym etapie postępowania egzekucyjnego.

57. Po drugie, wydaje się, że istnieje znaczne ryzyko, iż zainteresowani konsumenci mogą być zniechęcani do wszczynania odrębnych postępowań i składania wniosków o zawieszenie egzekucji ze względu na koszty, jakie pociągnie za sobą takie postępowanie, lub ze względu na to, że nie są świadomi lub umniejszają zakres przysługujących im praw.

58. W tym względzie wydaje mi się, że konsument może zostać zniechęcony do złożenia wniosku o zawieszenie egzekucji, ponieważ wymaga ono ustanowienia zabezpieczenia, które oblicza się na podstawie wartości przedmiotu roszczenia. Można uznać, że tego rodzaju wymóg faktycznie uniemożliwia w praktyce uzyskanie takiego zawieszenia, ponieważ istnieje prawdopodobieństwo, iż konsument, jako dłużnik w braku płatności, nie będzie dysponował środkami finansowymi niezbędnymi do ustanowienia wymaganego zabezpieczenia. Wspomniany wymóg rodzi bowiem taki skutek, że im wyższa jest wartość roszczenia dochodzonego przez wierzyciela, które może opierać się na potencjalnie nieuczciwych warunkach – czego przykładem jest niniejsza sprawa, w której roszczenia są znacznie wyższe niż całkowita wartość umowy, jak zauważył sąd odsyłający (zob. pkt 17 niniejszej opinii) – tym większe jest prawdopodobieństwo, iż konsument nie będzie skłonny ubiegać się o zawieszenie egzekucji lub nie będzie w stanie tego zrobić.

59. W tych okolicznościach, z uwagi na orzecznictwo Trybunału, o którym mowa w pkt 45 i 46 niniejszej opinii, wydaje mi się prawdopodobne, że postępowanie egzekucyjne zostanie zakończone przed wydaniem orzeczenia przez sąd w odrębnym postępowaniu, wskutek czego zainteresowani konsumenci otrzymają jedynie ochronę a posteriori, która jest niekompletna i niewystarczająca, a zatem nie stanowi ani stosownego, ani skutecznego środka mającego na celu zapobieganie stosowaniu nieuczciwych warunków zgodnie z art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13. Podzielam zatem pogląd Komisji, że istnieje realne ryzyko, iż z powodu prowadzenia odrębnego postępowania orzeczenie sądu w sprawie nieuczciwego charakteru warunków umownych będzie spóźnione i nieskuteczne.

60. Ponadto prawdą jest, jak wskazał rząd rumuński, że Trybunał nie rozważał możliwości zawieszenia egzekucji w postanowieniu z dnia 6 listopada 2019 r., BNP Paribas Personal Finance SA Paris Sucursala Bucureşti i Secapital[26], jak wspomniano w pkt 46 niniejszej opinii. W moim przekonaniu nie czyni to jednak nieistotnym faktu, że zgodnie z uregulowaniem krajowym w niniejszej sprawie – które nie było przedmiotem sporu w owym postanowieniu – kontrola uczciwości warunków umowy stanowiącej tytuł egzekucyjny nie jest przeprowadzana przez sąd krajowy w ramach postępowania egzekucyjnego, lecz może być przeprowadzona dopiero później, jeśli w ogóle, przez sąd krajowy orzekający w odrębnym postępowaniu wszczętym przez konsumenta, a zatem można ją uznać za oczywiście niewystarczającą dla zapewnienia pełnej skuteczności ochrony konsumentów zamierzonej przez dyrektywę 93/13.

[26] C-75/19, niepublikowane, EU:C:2019:950.

61. Należy zatem uznać, że sporne uregulowanie krajowe jest sprzeczne z zasadą skuteczności, ponieważ czyni niemożliwym lub nadmiernie utrudnionym zapewnienie ochrony przyznanej konsumentom przez dyrektywę 93/13.

62. Dochodzę zatem do wniosku, że art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13, interpretowane w świetle zasady skuteczności, stoją na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu takiemu jak uregulowanie będące przedmiotem postępowania głównego.

VI. Wnioski

63. W świetle powyższych rozważań proponuję, aby na pytanie prejudycjalne zadane przez Judecătoria Sectorului 2 București (sąd pierwszej instancji dla rejonu 2 w Bukareszcie, Rumunia) Trybunał odpowiedział w sposób następujący:

Artykuł 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich należy interpretować w świetle zasady skuteczności w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, zgodnie z którym sąd w ramach powództwa przeciwegzekucyjnego nie ma możliwości zbadania z urzędu lub na wniosek konsumenta uczciwości warunków umowy leasingu stanowiącej tytuł egzekucyjny, ponieważ konsument ma możliwość wszczęcia odrębnego postępowania, w którym umowa ta może zostać zbadana w celu ustalenia, czy zawiera nieuczciwe warunki w rozumieniu tej dyrektywy.